

Тема 11.

Тенденції і перспективи агробізнесу у країнах, що розвиваються

Зміст

1 Масштаби і структура сільськогосподарського виробництва, продовольчої сфери	1
2 Формування національних АПК країн Африки.....	2
3.Розвиток агробізнесу в країнах Близького Сходу.	4
4.Аграрний бізнес в Південній та Південно-Східній Азії.	6
5.Загальна характеристика агробізнесу в Латинській Америці.	8
6. Земельна реформа країн Південної Америки-досвід Бразилії.	10

1 Масштаби і структура сільськогосподарського виробництва, продовольчої сфери

Країни, що розвиваються — країни, в яких дохід на душу населення невисокий порівняно з доходом у розвинутих країнах, як от Сполучені Штати, Японія, Німеччина тощо. Такі країни перебувають в процесі індустріального розвитку. Рівень життя середній, ВВП нижчий ніж у високорозвинених країн світу.

До групи країн, що розвиваються (менш розвинутих, слаборозвинених), входять держави з ринковою економікою і низьким рівнем економічного розвитку. З 182 країн-членів Міжнародного валютного фонду до країн, що розвиваються, відносять 121.

Сюди включають найчастіше Чилі, Аргентину, Бразилію, Мексику, Республіку Корею, Сінгапур, Гонконг, Тайвань, Еквадор, Марокко, Малайзію, Таїланд.

Проаналізувавши продовольчі політики таких країн, науковці роблять висновок, що в Чилі, Бразилії і Аргентині, в меншій мірі в Мексиці та Еквадорі, сформувалася нова галузь, орієнтована на експорт свіжої продукції сільського господарства та харчової промисловості. Але актуальною залишається проблема внутрішнього платоспроможного попиту на продукти харчування, а в Бразилії та Еквадорі, за даними ФАО, голодує та недоїдає 6,9% та 18% населення відповідно, а в Мексиці, Аргентині та Чилі, доля голодуючих складає менше 5%, але досі існує проблема збалансованого харчування малозабезпеченого населення.

Окремі перспективні напрями аграрної політики країн, що розвиваються

Країни	Індивідуальні напрями аграрної політики
Бразилія	- Підвищення ефективності заходів з подолання голоду та недоїдання серед малозабезпеченого населення; - Підвищення якості продовольчої продукції та її екологічності.
Чилі	- Створення пільгових умов придбання земельних ділянок для дрібних фермерів; - Сприяння зовнішньому інвестуванню та збільшення державних інвестицій у розвиток інфраструктури АПК.
Мексика	- Підвищення державного регулювання аграрного сектору економіки

	<ul style="list-style-type: none"> - Розгалуження та розвиток інфраструктури АПК; - Підвищення підтримки фермерів за рахунок заходів «зеленого» кошика угоди АоА (СОТ).
Еквадор	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення ефективності заходів з подолання голоду та недоїдання серед малозабезпеченого населення; - Сприяння зовнішньому інвестуванню та збільшення державних інвестицій у розвиток інфраструктури АПК.
Аргентина	<ul style="list-style-type: none"> - Створення вигідних умов кредитування виробників агропродовольчої продукції;
Марокко	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення ефективності заходів з подолання голоду та недоїдання серед малозабезпеченого населення; - Розповсюдження знань у сфері раціонального ведення сільського господарства серед дрібних фермерів.
ПАР	<ul style="list-style-type: none"> - Перехід від стратегії до продовольчої політики, підвищення пріоритетності продовольчого сектору; - Сприяння зовнішньому інвестуванню та збільшення державних інвестицій у розвиток інфраструктури АПК.
Малайзія	<ul style="list-style-type: none"> - Розгалуження та розвиток інфраструктури АПК; - Розповсюдження знань у сфері раціонального ведення сільського господарства серед дрібних фермерів
Таїланд	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення ефективності заходів з подолання голоду та недоїдання серед малозабезпеченого населення; - Перегляд механізму державної підтримки фермерських господарств.

Зазначені країни за останнє десятиліття демонструють позитивні тенденції у збільшенні виробництва продуктів харчування та опановують світовий продовольчий ринок. Але при цьому існують проблеми у розробці та реалізації продовольчих політик у цих країнах. Найбільш успішні продовольчі політики реалізуються в Аргентині, Бразилії та Малайзії, але разом з тим, вони як і інші потребують коригування напрямів для подальшого розвитку. Основними перспективними напрямками продовольчої політики цих країн повинні стати заходи по укріпленню національної продовольчої безпеки, подоланню проблеми голоду та недоїдання, створенню та розвитку інфраструктури та підприємств АПК, збільшенню державного регулювання; підвищенню якості продуктів харчування; впровадженню новітніх технологій та засобів ведення господарства.

2 Формування національних АПК країн Африки.

Варто відразу зазначити, що, коли ми говоримо про Африку як континент, то маємо враховувати той факт, що немає гомогенної і єдиної Африки. Є континент з 54 державами і територіями на мапі, з різною історією і різним економічним і політичним сьогоденням і інтересами.

Формування національних агропромислових комплексів (АПК) в країнах Африки визначається різноманітними факторами, такими як природні ресурси, соціально-економічні умови, технологічний рівень та політичні стратегії. Агропромисловий комплекс включає виробництво, переробку та маркетинг сільськогосподарської продукції.

Сільське господарство є основою економіки майже всіх країн Африки. У ньому зайнято понад 2/3 економічно активного населення; воно дає близько 40% національного доходу, а в експорті регіону його частка досягає 70 відсотків.

У сільському господарстві Африки використовується понад 1/3 площі материка. Під орними землями та багаторічними насадженнями зайнято близько 7%, а під пасовищами - 24% площі континенту.

В Африці склалися три основні системи сільського господарства.

Перша – землеробська, що ґрунтується на природній родючості ґрунту. В ній зайнято третину селян, які вирощують продукцію лише для власного споживання. Більшість господарств дрібні, натуральні або напівнатуральні, техніка та агротехніка примітивні. Найпоширеніше знаряддя праці – мотика. Господарства дуже залежать від природних умов. Надмірне зволоження та повені в сезон дощів, суховії у період посухи, нашествия комах – усе це різко зменшує врожаї.

Друга система – землеробська, що використовує штучну підтримку родючості ґрунтів. Це плантаційне господарство з використанням найманої робочої сили, яке вирощує експортні культури та є основним постачальником іноземної валюти у бюджети країн.

Третя система сільського господарства – екстенсивно-скотарська, яка переважає в країнах Східної Африки.

Аграрні відносини надзвичайно складні. Для них характерне переплетення дофеодальних, феодальних і капіталістичних способів експлуатації, різних форм землеволодіння і землекористування.

Наприклад, у Нігерії на півночі живуть кочові племена (родоплемінний лад), у центральних районах панує феодалізм, а на півдні розвинуте плантаційне капіталістичне господарство.

Рослинництво відіграє провідну роль. У ньому розрізняють два напрями: споживчий (натуральне) і експортний (товарне).

Споживчий напрям переважає в Тропічній Африці, де в більшості країн зберігаються общинне (родоплемінне) землеволодіння, дрібне натуральне і напівнатуральне господарство, яке ведеться найвідсталішим способом (вирубно-вогневе мотикове землеробство). Поряд з цим значну частину земель займають великі плантації, що поставляють продукцію на експорт. Там широко використовують найману працю.

Разом з тим Африка є світовим постачальником багатьох видів тропічної рослинницької сировини; какао, кави, арахісу, пальмової олії, прянощів тощо.

Країни Африки, що розвиваються, дають понад 1/3 світового збору арахісу. Особливо виділяються щодо його збору та експорту Нігерія і Сенегал. Цю культуру вирощують переважно в дрібних селянських господарствах, але переробляють і експортують її іноземні компанії.

Основними зерновими культурами в Африці є просо, сорго, кукурудза, рис, пшениця і ячмінь; коренеплодами - маніок, батат, ямс, таро; плодовими - банани (екваторіальна та субекваторіальна зона), фінікова (оазиси пустель) і олійна пальма (тропіки), маслина (субтропіки). Плантаційне господарство в Африці досить розвинуте, але менше, ніж у Латинській Америці та Південно-Східній Азії. У тропічній зоні виникли тільки окремі розрізнені ареали плантацій.

Тваринництво. На території Африки зосереджена значна частина світового поголів'я худоби, зокрема великої та дрібної рогатої худоби і в'ючних тварин. На континенті близько 192 млн. голів великої рогатої

худоби, 210 млн. овець, 176 млн. кіз, 14 млн. верблюдів. Провідне місце за кількістю голів належить країнам Східної Африки. Однак тваринництво як галузь господарства має дуже низькі показники виходу продукції, воно має екстенсивний характер: переважає відгінно-пасовищне, напівкочове і кочове скотарство.

Племена, які займаються скотарством, прагнуть збільшити поголів'я худоби, але це робиться в основному заради престижності, а не для збільшення продукції. Худоба непородна, до того ж частина її заражена хворобами. У Північній Африці молочна худоба нерідко використовується і як тяглова сила. Тут переважає вівчарство, в пустинних районах розводять верблюдів.

У всіх країнах скрізь (у містах і сільській місцевості) використовують ослів (1/4 поголів'я світу). Ця невибаглива тварина вірно служить людині: на ній їздять верхи, запрягають для перевезення вантажів, примушують качати воду тощо.

Сільське господарство країн, що розвиваються в Африці, не забезпечує місцеве населення продовольством внаслідок відставання в більшості країн виробництва основних продовольчих культур від темпів зростання населення.

Тому багато країн Африки прагнуть вийти з ролі нужденних, пост-колоніальних країн, залежних від гуманітарних програм і постачань продовольства розвинутих країн світу. Ці країни хочуть, щоб в них бачили рівноправних партнерів і співпрацювали з ними на саме таких засадах;

3. Розвиток агробізнесу в країнах Близького Сходу.

До країн Близького Сходу належать Сирія, Ліван, Ізраїль, Палестина та Йорданія. До регіону часто додають Туреччину, Ірак, Єгипет і Кіпр. У ширшому розумінні Близький Схід охоплює також Іран, Кувейт, Саудівську Аравію, Бахрейн, Катар, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), Оман та Ємен.

Аграрний бізнес на Близькому Сході є унікальною сумішшю традиційних і сучасних методів ведення сільського господарства, які утворюють стійку, але гнучку систему

Високий рівень доходів, значна чисельність середнього класу та зростаючий потік туристів є факторами, котрі формують високий попит на якісну продукцію, зокрема й органічну.

Завдяки сталому зростанню добробуту населення в регіоні, змінюється й сама модель споживання. Сучасні формати гіпер- та супермаркетів цих країн, завдяки великому вибору товарів, задовольняють будь-який смак та уподобання. Окрім того, держави активно інвестують у будівництво потужностей для переробки продукції, особливу увагу звертаючи, в першу чергу, на якісне пакування та брендинг продукції. Значним попитом на ринках Сходу користується продукція «Халяль» (*продукція, яка не містить компонентів, заборонених для споживання в їжу мусульманам*).

Через несприятливі природні умови, більшість країн Близького Сходу є залежними від імпорту харчової продукції. Але незважаючи на посушливий клімат та нестачу води, на зрошуваних полях регіону вирощують зернові, фрукти та овочі.

Подальший розвиток агробізнесу є важливим завданням, оскільки сільське господарство в цьому регіоні може вносити значний внесок у господарський розвиток та забезпечення продовольством. Однак існують ряд викликів, таких як обмежені водні ресурси, кліматичні умови та геополітичні фактори, які негативно впливають на розвиток агробізнесу в цьому регіоні.

Найбільшою проблемою є інтенсивні посухи, від яких страждають багато країн Близького Сходу. Наприклад, урожайність озимих культур у Сирії та Іраку в 2021 році була критично низькою через найсухіший і найспекотніший сезон за останні 30 років. Нестача води також входить до цього списку. І, нарешті, конфлікти та економічний спад посилюють кризу продовольчої безпеки.

Ключові аспекти, які враховуються при розвитку агробізнесу в країнах Близького Сходу:

Ефективне використання водних ресурсів. З урахуванням дефіциту води в багатьох країнах Близького Сходу розвиваються технології зрошення, впроваджуються системи крапельного зрошення та розробляються сучасні методи використання води для поліпшення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Впровадження сучасних технологій. Використовуються сівозміни, новітні технології обробітку ґрунту, механізації та автоматизації що допомагає підвищити продуктивність та зменшити втрати виробництва.

Розвиток сільського туризму. Враховуючи культурне багатство та історію регіону, розвиток сільського туризму стане додатковим джерелом доходу для сільськогосподарських підприємств та сприяє розвитку місцевого господарства.

Стійке виробництво та органічне сільське господарство. Стійке чи точне сільське господарство виникло у відповідь на необхідність підвищення продуктивності ферм за одночасного зниження згубного впливу інтенсивних методів ведення сільського господарства на довкілля. У випадку Близького Сходу місія сталого сільського господарства полягає у вирішенні актуальних проблем дефіциту води та родючості ґрунту.

Зростаючий попит на органічні продукти в світі створює можливості для розвитку органічного сільського господарства та збереження природних ресурсів.

Фінансова підтримка та інвестиції. Надання доступу до фінансових ресурсів, кредитування, інвестицій та підтримки для сільськогосподарських підприємств допомагає розвивати інфраструктуру та підвищувати продуктивність.

Виробництво сільськогосподарських продуктів для експорту. Розвиток експортного напрямку стає ключовим фактором розвитку агробізнесу в регіоні, сприяючи залученню іноземних інвестицій та розширенню ринків збуту.

Господарсько-правові реформи. Впровадження реформ в галузі сільського господарства та земельних відносин дає змогу подальшому розвитку агробізнесу та підтримці сільськогосподарських підприємств.

Ефективне управління ризиками. Урахування кліматичних ризиків, природних катастроф, цінових коливань та інших факторів допомагає

сільськогосподарським підприємствам краще управляти своїми ризиками та стійко розвиватися.

У широкому сенсі впровадження агротехнологій дозволяє сільському господарству Близького Сходу перемогти відсутність продовольчої безпеки, виробляючи достатньо продукції задоволення попиту.

Загальний успіх розвитку агробізнесу в країнах Близького Сходу залежить від комплексного підходу, який враховує особливості кожної країни, виклики та можливості, з якими вони стикаються.

У широкому сенсі впровадження агротехнологій дозволяє сільському господарству Близького Сходу перемогти відсутність продовольчої безпеки, виробляючи достатньо продукції задоволення попиту.

4. Аграрний бізнес в Південній та Південно-Східній Азії.

Азія — найбільша частина світу. Вона посідає площу в 43,4 млн. км², що складає приблизно третину всього суходолу Землі. Тут проживає більше половини людства. В Азії виділяють такі регіони: Південно-Західна Азія, Південна Азія, Південно-Східна Азія, Східна Азія, Центральна Азія, Північна Азія. Тут налічується 48 держав.

Південна і Південно-Східна Азія розташовані в тропічному, субекваторіальному і екваторіальному поясах. Тут багато тепла, вологи і родючих ґрунтів (алювіальні, червоноземи і чорноземи вулканічного походження).

Природні умови регіону дають можливість, по-перше, займатися землеробством протягом всього року і, по-друге, вирощувати культури, які вегетують протягом року.

Брак вологи в тропічному і сухий сезон у субекваторіальному поясах змушують застосовувати штучне зрошення. Таку можливість дають багатоводні річки, що беруть початок в Гімалаях та в Тибеті.

До регіону **Південної Азії** входять сім країн, зокрема: Бангладеш, Бутан, Індія, Мальдіви, Непал, Пакистан та Шрі-Ланка.

Південна Азія охоплює територію 4,5 мільйона км² (10 % всієї Азії та 3 % всього суходолу світу), її населення становить 40 % населення Азії та 22 % населення планети. Це найбільш густонаселена частина світу.

У сільському господарстві, частка якого у ВВП складає 22%, працює 60% усієї робочої сили.

Різноманітність кліматичних умов, географії та культурних особливостей призводить до різних форм сільськогосподарської діяльності в різних країнах.

В усіх країнах регіону сільське господарство має рослинницький напрям. Як і в інших регіонах Азії, галузь характеризується багатокладністю і малоземеллям селян. Усі землі, придатні для використання, у цих країнах майже повністю задіяні. Рівень агротехніки та врожайності є одним із найнижчих у світі. Площа господарств не перевищує 1 га. Третина сільських жителів не має власної землі й працює за наймом

В усіх країнах відбувається «зелена революція», найбільш активно аграрні перетворення відбуваються в Індії, де спостерігається інтенсифікація сільського господарства. Інші країни ще продовжують імпортувати

продовольство. Аграрні перетворення в них не привели до істотних змін в архаїчній структурі господарства.

У більшості країн Південної Азії традиційно переважають аграрно-сировинні монокультури.

Індія, Непал і Пакистан зосередили зусилля на вирощуванні 81% рису і пшениці, Шрі-Ланка – рису і спецій, Бангладеш – рису і джуту. Індія й Шрі-Ланка є найбільшими у світі виробниками й експортерами чаю і спецій. За обсягами вирощування цукрової тростини Індія є лідером у світі. Важливу роль в економіці відіграє вирощування джуту, з волокна якого виготовляють мішковину, мотузки та плетені килими. За його зборами світовими лідерами є Бангладеш (80% світового виробництва) та Індія. Пакистан – один з найбільших у світі експортер бавовни і бавовняних виробів. У Бутані значний розвиток одержало садівництво (яблука, апельсини, ананаси). Індія та Шрі-Ланка — найкрупніші у світі виробники та експортери чаю і спецій.

Зернові культури займають майже 50 % посівної площі, технічні — не більше 20 %. Повсюдно вирощують олійні культури. Головна з них — арахіс, поширені також сезам (кунжут), рицина, гірчиця, льон. Олію одержують з насіння бавовнику, кокосових горіхів. Важливою експортною культурою Індії, Шрі-Ланки та Мальдів є кокосові пальми, які плодоносять протягом року.

Країни Південної Азії мають різноманітні системи тваринництва. Тут вирощуються різні види тварин для м'яса, молока, шерсті та інших продуктів.

Ця галузь має допоміжне значення, її розвиток стримується значною обмеженістю пасовищ. Найчисленніше у світі поголів'я великої рогатої худоби використовується як тяглова сила. Через релігійні погляди населення (індуїстам релігія забороняє вбивати корів, а мусульманам – вживати в їжу свинину) м'ясне тваринництво нерозвинене, обмежується розведенням кіз, овець, домашньої птиці. В Пакистані розводять також верблюдів і віслюків

До **Південно-Східної Азії** відносять півострів Індокитай, Малайський архіпелаг та Філіппінські острови. У цьому регіоні 11 країн: М'янма, В'єтнам, Лаос, Східний Тімор, Таїланд, Філіппіни, Камбоджа, Малайзія, Бруней, Індонезія, Сінгапур.

Південно-Східна Азія продовжує виступати у МГПП як важливий постачальник сільськогосподарської сировини (рис, натуральний каучук, прянощі, кокосові горіхи, пальмова олія тощо).

Сільське господарство регіону недостатньо забезпечено земельними ресурсами за високої густоти населення. У ньому переважають землеробство над тваринництвом. Великими є витрати ручної праці на одиницю земельної площі й низька товарність господарств. Техніка і технології здебільшого дуже примітивні.

Субтропічне і тропічне землеробство становить основу господарства країн цього регіону – найбільшого в світі з вирощування рису – головної сільськогосподарської культури. Врожаї його збирають по 2-3 рази на рік, загальний обсяг становить 126,5 млн.тонн (1/4 світового виробництва).

На країни Південно-Східної Азії припадає понад 90% виробництва натурального каучуку в світі, що його добувають із соку гевеї (Малайзія, Індонезія, Таїланд) та 70 % виробництва копри – сушеної м'якоті кокосового горіха (Філіппіни).

Тут є також плантації кави та какао (Індонезія), цукрової тростини, чаю, орхідеї (Сінгапур- світовий лідер в їх вирощуванні), бавовни, тютюну, ананасів, сої, арахісу, джуту, овочів та фрукти тощо.

Крім того, в районі “Золотого трикутника” – важкодоступного регіону на межі територій М’янми Таїланду і Лаосу нелегально вирощують опіумний мак. А М’янма є найбільшим виробником в світі цього зілля - понад 2,5 тис. тонн щорічно.

Тваринництво розвинуте дуже слабо через дефіцит пасовищ, а також через поширення тропічних хвороб тварин. Худоба використовується в основному як тягова сила. Поголів’я свиней в межах 45 млн. голів, ВРХ- 40, кіз і овець – трохи більше 20 млн. гол. і майже 15 млн. буйволів.

Повсюдно поширене морське і річкове рибальство. Щорічно країни виловлюють до 14 млн т риби. Риба з прісних водоймищ повністю використовується на внутрішньому ринку, а значна кількість морської риби вивозиться. Таїланд експортує також різноманітні види тропічних рибок, призначених для акваріумів.

В останні роки велика увага приділяється розвитку стійкого сільського господарства та збереженню екологічної стійкості. Зменшення використання хімічних добрив та пестицидів, впровадження систем органічного сільськогосподарського виробництва та збереження ґрунтового покриву є важливими аспектами.

Вагому роль у сприянні економічного розвитку країн Південно-Східної Азії відіграє участь у економічній організації тихоокеанського регіону – АСЕАН, яка була створена в 1967 році. В основу цієї організації покладено двосторонні або багатосторонні договори про преференційну торгівлю.

5. Загальна характеристика агробізнесу в Латинській Америці.

Найбільша країна Латинської Америки — Бразилія (п'яте місце у світі); великі країни — Мексика, Аргентина, Перу, Колумбія, Венесуела; середні — Чилі, Парагвай, Еквадор, невеликі — Куба, Панама, Нікарагуа, Гондурас і маленькі — Сент-Кітс і Невіс, Антигуа й Барбуда, Барбадос, Гренада. Площа країн Латинської Америки складе 20,5 млн. км². Населення - 480 млн. чоловік.

Природно-ресурсний потенціал Латинської Америки дуже багатий і різноманітний. Регіон забезпечений земельними, водними і мінеральними ресурсами.

У ряді країн основною галуззю матеріального виробництва залишається сільське господарство. У багатьох країнах існують як великі сільськогосподарські фірми, так і малі ферми, які вирощують продукти для внутрішнього споживання та експорту.

В останні роки ця галузь порівняно швидко розвивається в Мексиці, Бразилії, Аргентині, Уругваї, Колумбії. В цих країнах виробляється близько 4/5 всієї продукції сільського господарства. При цьому Бразилія, у якій проживає 30 % населення регіону, виробляє 30 % продукції сільського господарства. Майже 50 % сільськогосподарської продукції йде на експорт. Це насамперед кава, цукор, бавовна, банани та цитрусові.

Використовуючи досягнення «зеленої революції», великі спеціалізовані господарства цих країн забезпечують стабільне зростання продукції рослинництва й тваринництва.

Латиноамериканські країни вирощують понад 6,5% світового виробництва пшениці, майже 15% кукурудзи, до 20% бавовни, понад 60% кави, майже 15% бананів, від 20% до 30% цукру-сирцю, понад 15% м'яса. І в той же час країни регіону, за винятком Аргентини, не забезпечують себе продуктами харчування.

Провідна галузь сільського господарства — рослинництво. Країни Латинської Америки виробляють 21% фруктів, 19% бавовнику, 18% кукурудзи.

Основні культури: кукурудза, рис, пшениця, цукрова тростина, бавовна, кава, какао, банани, картопля, квасоля.

Для багатьох країн характерна спеціалізація на одній культурі, 75 % вартості продукції рослинництва регіону припадає на десять основних її видів.

Цукрова тростина — основна сільськогосподарська культура Куби, Гайани, Домініканської Республіки. Еквадор і Гондурас спеціалізуються на вирощуванні бананів. В Аргентині важливе місце в структурі посівів посідає соняшник, на півночі вирощують чай, у центральних районах — цукрові буряки. У сільському господарстві Колумбії, Гватемали, Сальвадору, Коста-Рики й Гаїті головна культура й важлива стаття експорту — кава. Кава — основна експортна культура й Бразилії, але тут велике значення мають ще чотири сільськогосподарські рослини: цукрова тростина, какао, бавовна й соя.

Третина сільськогосподарської продукції регіону припадає на тваринництво. Ця галузь має прекрасну природну кормову базу - пасовищні ресурси, спеціалізується переважно на м'ясному напрямку і розвивається екстенсивним шляхом.

Виробництво молочної продукції посідає друге місце, а вовни та шкіри — третє. Поширене також птахівництво, зокрема для Бразилії воно є важливою експортною галуззю. Розвивається свинарство (оскільки більшість населення сповідує католицьку віру, а не іслам).

У посушливих регіонах Мексики, Аргентини та Бразилії розводять кіз і овець, вирощують коней. У багатьох країнах розвинуте товарне бджільництво.

За виробництвом тваринницької продукції виділяються Аргентина й Уругвай (у тому числі район Пампи). У цих країнах розвинене м'ясне, молочне й м'ясо-шерсте тваринництво. Якщо за продуктивністю великої рогатої худоби лідерами є Аргентина, Чилі й Уругвай, то за поголів'ям — Бразилія. Тут її налічується понад 165 млн голів (друге місце у світі після Індії). Бразилія та Мексика мають найбільше поголів'я свиней.

Майже повсюдно розвинені рибальство й промисел інших морепродуктів. Провідні позиції в галузі займають Перу, Чилі й Бразилія. Перу входить до трійки світових лідерів із вилову риби. Головними об'єктами морського промислу є анчоус, сардина, оселедець, тунець, скумбрія, акула, креветки, лангусти, устриці, мідії.

6. Земельна реформа країн Південної Америки-досвід Бразилії.

Реформи ринку сільськогосподарських земель у країнах Південної Америки проводилися в різний час і за різних умов. Але загалом спільними проблемами, з якими стикалися країни Латинської Америки перед початком реформ були:

- нерівномірний розподіл землі серед населення;
- велика концентрація сільськогосподарських земель у власності окремих осіб;
- експлуатація селян, які працювали на землі;
- економічна криза та високий рівень бідності населення.

Наприклад в Бразилії ділянки землі площею менше 10 га займають лише 1,8 % від загальної площі земель, або 31,6 % від земель сільськогосподарського призначення; 0,8 % власників землі мають наділи площею понад 2000 га, що складає 31,6 % від загальної площі земель

Основною метою проведення реформи в країнах Латинської Америки було забезпечення справедливого розподілу землі та рівних прав доступу до землі серед населення, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та підвищення соціальних стандартів.

Ринки с/г землі країн Латинської Америки є відкритими для іноземних інвестицій, але вони не є повністю ліберальними. У цих країнах встановлено низку обмежень щодо права власності на землі с/г призначення.

При тому, що країни Латинської Америки відкрили ринки для іноземних інвестицій ще минулого століття, в абсолютній більшості країн все ще збереглися вимоги та обмеження щодо присутності іноземців на ринку.

Оскільки цьому регіону притаманна багатонаціональність та значна густина населення, у деяких країнах присутні обмеження щодо власності на землю для окремих націй (Аргентина).

Більшість країн забороняє іноземцям власність на землю на прикордонних територіях (Аргентина, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа). Так, у 2011 році Аргентина ввела закон «Про режим національної безпеки щодо власності, вступу у володіння та використання земель с/г призначення», що значно обмежує права іноземців на купівлю паїв.

У деяких країнах встановлено обмеження максимальної площі ділянки у власності (Мексика, Аргентина, Сальвадор). Регулювання цін на ринках країн Північної Америки повністю відсутнє. Податкові ставки на транзакції передачі прав власності на землю в основному є невисокими та не обтяжують процес купівлі-продажу землі.

Бразилія — індустріально-аграрна країна, найбільша за економічним потенціалом у Південній Америці. У сільському господарстві зайнято 14,5% робочої сили. На агросектор припадає 5,6% ВВП країни.

За експортом сільськогосподарської продукції Бразилія посідає четверте місце у світі. Частка сільськогосподарської продукції у загальному експорті Бразилії сягає майже третини. 3,4% земельного фонду країни становлять землі сільськогосподарського призначення, з яких 27,3% (або 9,1% загального земельного фонду) складає рілля. В сільській місцевості проживає 14,6% населення

В Бразилії земельні питання набули актуальності під час португальської колонізації, коли землі надавалися за соціально-

економічними правами. В 1988 році бразильська Федеральна Конституція визнала права на землю для всіх людей, вона не уточнила, що права насправді мають на увазі власність на земельну ділянку.

При цьому відбувся несправедливий розподіл землі, який існує і зараз. Він є основним чинником бідності населення.

Тільки невелика частина суспільства Бразилії володіє великими земельними площами. Ділянки землі площею менше 10 га займають лише 1,8 % від загальної площі земель або 31,6 % від земель сільськогосподарського призначення. 0,8 % власників землі мають наділи площею понад 2000 га, що складає 31,6 % від загальної площі земель.

Для ведення агробізнесу в Бразилії, процес придбання та подальшої експлуатації земель сільськогосподарського призначення не такий простий і прозорий,

Згідно з законом Бразилії від 7 жовтня 1971 р. за № 5709 заборонено продавати або відчужувати землі сільськогосподарського призначення іноземцям, іноземним фірмам або бразильським фірмам з часткою іноземного капіталу понад 50%.

Цим же законом допускаються деякі винятки. Іноземним фізичним іноземним фізичним особам, що є резидентами Бразилії, можна володіти сільськогосподарською землею тільки в розмірі від одного до трьох модулів (залежно від штату і муніципалітету модуль визначається від 5 до 100 га, а також поділяється за формою використання на постійні посадки, тимчасові посадки, пасовища, лісонасадження). Але якщо іноземець – резидент Бразилії має дітей-бразильців або перебуває у шлюбі з громадянами Бразилії в режимі спільного володіння майна (аналог шлюбного контракту), то ці обмеження на нього не поширюються.

Окрім цього, є ще одна обов'язкова умова для володіння сільськогосподарською землею в Бразилії. Навіть підприємство з 100% бразильським капіталом повинно мати форму акціонерного товариства (SA) і в його статуті основним видом діяльності повинна бути сільськогосподарська діяльність на землях сільськогосподарського призначення.

Бразильська продовольча політика

Бразильська продовольча політика базується на програмі «Нульовий голод», що діє з 2003 року. Головною метою програми «Нульовий голод» є надання реальних стимулів сімейним фермерським господарствам з метою збільшення обсягу виробництва продовольства та підвищення захищеності фермерів з низьким рівнем доходів. Програма заснована на наборі заходів, що поєднують: страхування доходів у сільському господарстві; пріоритет вітчизняного виробника – імпорт тільки в разі неврожаю; стимулювання досліджень по державній лінії з метою надання дрібним фермерам відповідних технологій у поєднанні з дієвими заходами технічного сприяння; політику в області кредитування, прив'язана до розвитку ринкових каналів; ініціативи для створення кооперативів, які переслідують, крім інших, цілі охорони природи і ландшафтів. Завдяки цій програмі з 2003 по 2009 рік більше 20 млн людей в Бразилії були виведені із зони бідності. Але слід зазначити, що проблема голоду та недоїдання в Бразилії досі не подолана та охоплює 6,9% населення.

Висновки

Хоча агробізнес у країнах, що розвиваються, зазнає зростання і розвитку, його потенціал обмежений без значних змін у політиці, технологічному прогресі, і підтримці від держави і міжнародних організацій.

В Африці, континенті, який складається з 54 держав з різними економічними та політичними системами, сільське господарство є вирішальним для економіки більшості країн. Воно забезпечує до 40% національного доходу і займає понад дві третини економічно активного населення. Агропромисловий комплекс включає виробництво, переробку та маркетинг продукції, існують значні виклики, пов'язані з природними умовами і залежністю від традиційних методів ведення господарства.

Близький Схід характеризується сумішшю традиційних і сучасних підходів у агробізнесі, що включає високий рівень доходів і великий середній клас. Регіон має високий попит на якісні та органічні продукти, а держави активно інвестують у розвиток аграрної інфраструктури. Однак агробізнес обмежений несприятливими природними умовами, зокрема посушливим кліматом і нестачею води.

В Південній та Південно-Східній Азії сільське господарство представлено переважно землеробством, з великою залежністю від ручної праці і штучного зрошення через брак вологи. Регіон є одним із найбільших виробників рису, каучуку та інших тропічних культур, що забезпечує значний експортний потенціал.

Загальні виклики для агробізнесу у країнах, що розвиваються: Ці країни часто стикаються з проблемою недостатнього внутрішнього попиту на продукти харчування та високим рівнем голоду і недоїдання серед населення, що вимагає значних зусиль у вдосконаленні продовольчих політик і підтримці малозабезпечених шарів населення.